

מים עמוקים

הערות והארות על סדר הפטרה

מ'אוקט מתוך ספרי "משבצות זהב" על נביאים כתובים
מהגאון רבי שבתאי שעפטייל ווייס שליט"א

ג'א

א

פרשת
משפטים

תשפ"ד

עומק הפטרה

הפטרה:

לשבת ר"ח
השמיים כסאי (ישעי' ס"ו)

האם לעתיד לבוא ייבראו שמים וארץ חדשים? מה ענין שמים וארץ חדשים לכך שהצאצאים ושמים יעמדו ויתקיימו? מה אנו פועלים ועושים בכח לימוד תורתינו?

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נַאֲם ה' כֵּן יַעֲמֵד וְיִרְעָכֶם וְשִׁמְכֶם.

אלא עושה, דעביד תדיר, ואינון 'חידושין' 'רוזין' דאורייתא".

ובספה"ק "ייתב לב" מקשר באופן נפלא את דברי הזוה"ק הנ"ל עם הפסוק שלאחריו "והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו וגו'", שכוונת הכתוב לרמז לנו שכשם שהשמים והארץ נבראים ע"י חידושי התורה, שהקב"ה בוחר מכל השעשועים בחידושי התורה, כך גם בבחינה זו יהיו ראשי החודשים והשבתות, שהם יהיו בכל פעם בהתחדשות ולא כדבר ישן, "מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות" - בהכנעה פנימית ובבחינה חדשה, דבר יום ביומו.

ובענין זה אציין מה ששמעתי מידיד בית אבא, הרבני החשוב והיקר מוה"ר אלחנן באניהאדי ז"ל (מכ"ב י"ט) שבנערותו לפני המלחמה למד בישיבה המפורסמת גאלאנטא בצלו של ראש הישיבה הגה"צ רבי יהושע בוקסבוים זצוק"ל הי"ד, והוא היה מתאר בהתרגשות "אצלינו בגלאנטא, אצל הרבי זצ"ל, לכל שבת היתה טעם מיוחד, לא היתה שבת שדמתה לחברתה!!!", וכדברי הייטב לב הנ"ל, ומן הענין להסמיך לכך את דברי הרה"ק בעל האבני נור זי"ע שפירש בקדשו את מאה"כ "אם תשיב משבת רגלך", מלשון הרגל, שלא תיעשה השבת להרגל ודבר קבוע, אלא יוסיפו התחדשות וחיות הקודש בכל שבת ושבת.

ורבינו החתם סופר זי"ע (ויקרא י"ג, נ"ה) ג"כ מפרש ע"פ דרכו פסוק זה, שפירושו "כאשר השמים החדשים והארץ החדשה" - כמו שהשמים והארץ מתחדשים תמיד בכל עת ונבכל שעה, כי לפי הילוך הגלגלים והכוכבים אין לך יום מאז בריאת העולם ועד עתה שלא נעשה בו פנים חדשות בחיבור הגלגלים והמזלות והכוכבים, "כן יהיה זרעכם ושמכם" - כך ממש יתחדש גם בלבבות צאצאינו וזרעינו תמיד מידי יום ביומו אור חדש, אהבה חדשה, והשגה חדשה.

רש"י הקדוש בפירושו השני לפסוק זה מפרש כפשוטו שהבריאה כולה עתידה להתחדש, וייבראו שמים חדשים וארץ חדשה, ובפירושו הראשון מסביר שהכוונה לשרים העליונים שיתחלפו וייבראו חדשים תחתיהם.

אמנם מלבד פשטות הדברים מבואר בזוה"ק עומק ופנימיות כוונת הפסוק, שמרמז על הפעולות הנשגבות שנפעלים למעלה עכ"י חידושי התורה, וכפי שמובא בהקדמת הזוה"ק (דף ז'): "... והוא קרי לון 'שמים חדשים' כו' סתימין דרוזין דחכמתא עלאה, וכל אלין שאר מילים דאורייתא דמתחדשין, קיימין קמי קב"ה וסלקין ואתעבידו ארצות החיים ונחתינ ומתעטרין וכו', ואתחדש ואתעביד כולא 'ארץ חדשה' מההיא מלה דאתחדש באורייתא, וע"ד כתיב כי כאשר השמים החדשים וכו' אשר אני עושה וכו' עשיתי לא כתיב אלא עושה, דעביד תדיר ואינון חידושין ורוזין דאורייתא..." ע"כ לשון הזוה"ק.

ובביאור הדברים יתכן לומר דהנה ידוע שהמושג "שמים" מסמל ומבטא את העולם הרוחני והעליון, עולם הנשמות, ואילו "הארץ" מסמלת את הגשמיות והארציות והיא בבחינת "הגוף", והנה שמים וארץ שני חלקי העולם, בראם הקב"ה ע"י התורה, וכאמור (זוהר ח"ב קס"א ע"א) "אסתכל בה באורייתא וברא עלמא", ועפי"ז יש לומר שה"שמים" נבראו ע"י החלק של "חכמת הנסתר" שבתורה שהם רוזין דאורייתא, ואילו ה"ארץ" נבראה ע"י החלק של תורת הנגלה שעוסק בתורת כל חלקי העולם התחתון של הבריאה, כהלכות ממונות ונזיקין נשים וטהרות וכדומה, וזה שייך הן לגבי התהוות העולמות, והן על סדר קיומם והתחדשותם בכל יום ויום, כפי שכתבו הספה"ק שהקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית, ע"י חידושי התורה שמחדשים הת"ח שעוסקים בתורה בכל חלקיה, וכדברי הזוה"ק הנ"ל "עשיתי לא כתיב,

האם עתידים לעלות לרגל כל שבת וכל ראש חודש? וכיצד באמת יתאפשר הדבר לכל ישראל? והאם אין בעיה עם איסור יציאה מתחום שבת?

"וְהָיָה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר ה'"

בלבד, וכן אור הלבנה תהיה כאור החמה והמשמעות שבשבוע ימים בלבד תקיף את מה שהיא מהלכת כעת בחודש, ולכן יהיה אז בכל שבת חג ובכל ר"ח חג, ומובן א"כ מדוע יבוא כל בשר להשתחוות, לקיים מצות עליה לרגל במועד.

אמנם נותר להבין כיצד איפוא יוכלו כל ישראל להתקבץ מכל פוזרותיהם לעלות לציון ברינה מידי שבת בשבת? תשובה לשאלה זו נמצאת במדרש ילקוט שמעוני (ישעי' פרק ס' רמז תק"ג) שמובא שם

הרה"ק רבי יונתן אייבשיץ זי"ע (בספרו "אהבת יונתן") מפרש מדוע לעתיד לבוא יעלו לרגל מדי שבת ור"ח, כי הנה מצאנו שכל 'שביעי' חביב ומקודש, בימים שבועות וחודשים, שכן בכל שבוע היום השביעי הוא יום השב"ק, ואת חג השבועות קבעו בתום שבע שבועות מחג הפסח, ואת חג הסוכות שבעה חודשים לאחר חג הפסח, ולעתיד לבוא הרי יהיה אור החמה שבעתיים, ומשמעות הדבר מבואר שם שאת המהלך שהחמה מקיפה עתה במשך שס"ה ימים היא תקיף אז בחודש ימים

בזה"ל: "כתיב 'והיה מדי חדש בחדשו' והיאך אפשר שיבא כל בשר בירושלים בכל שבת ובכל חדש, אמר רבי לוי עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם כולו, והיאך באים בראש חדש ובשבת מסוף העולם, אלא העבים באים וטוענים אותם ומביאים אותם לירושלים, והם מתפללים שם בבוקר, והוא שהנביא מקלסן 'מי אלה כעב תעופינה', והרי שחל ר"ח להיות בשבת, ואומר הכתוב 'והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו', והיאך, אמר רבי פנחס הכהן ברבי חמא בשם ר' ראובן, באים שני פעמים, אחד של שבת ואחד של ר"ח, והעבים טוענין אותם בהשכמה ומביאים אותם לירושלים, והם מתפללים שם בבקר, והם טוענים אותם לבתיהם, 'מי אלה כעב תעופינה', הרי של בקר,

'וכיונים אל ארובותיהם', הרי של מנחה. אינו אומר יבא כל ישראל, אלא יבא כל בשר, אמר רבי אלעזר, כל מי שנעשה כבשר בעולם הזה זוכה לראות פני השכינה, כדכתיב 'עוצם עיניו מראות ברע מלך ביפיו תחזינה עיניך'. דבר אחר, יבא כל בשר, אפילו הגוים שלא עבדו בישראל, מלך המשיח מקבלם. אמר רב נחמן מה שהיה הוא שיהיה, כשם שנטל הקב"ה את ישראל ביציאתן ממצרים בענני כבוד שנאמר 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', כך הוא עושה להם שנאמר 'מי אלה כעב תעופינה ... להביא בניך מרחוק', ע"כ לשון הילקו"ש.

לפי דברי הלק"ש הנ"ל מבאר הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (בספר 'טעמא דקרא') מדוע באמת עתידים לעלות לרגל מדי שבת ור"ח, כי הנה בגמ' (ר"ה ט"ז:) לומדים מצות הקבלת פני רבו ברגל מהפסוק דשונמית "מדוע את הולכת אליו היום לא שבת ולא חודש וגו'", והקשה רבינו חננאל על הלימוד כיצד ניתן ללמוד הקבלת פניו ברגל מהאי קרא שעוסק בשבת ור"ח, ותיירץ שבאמת אם דר במקום קרוב לרבו מחוייב להקביל פניו בכל שבת ור"ח, אלא שהדר במקום רחוק לומדים מהפסוק שעכ"פ ברגל יקביל פניו. [ונראה מלשונו שכך היתה גירסתו בדברי הגמ' עצמם]. והנה בשו"ת נוב"י השווה דין הקבלת פני רבו ברגל למצות עליה לרגל, וממילא נמצא שאדם שיכול לעלות בניקל לירושלים מוטל עליו לבוא בכל שבת ור"ח, וא"כ מובן מדוע יצטרכו לעלות מדי חודש

בחדשו ומדי שבת בשבתו, כיון שיוכלו לעלות בניקל ע"י העננים. אמנם עדיין תמוה כיצד יותר לעלות לירושלים בשבת עצמה ע"י העננים, כדברי הילק"ש, וכשיחול ר"ח בשבת יעלו גם בשחרית וגם במנחה, הרי יש איסור לצאת חוץ לתחום. ורבינו החת"ס ז"ע (בשו"ת ח"ו סי' צ"ח) מאריך לדון בשאלה זו, דאם קיי"ל אין תחומין למעלה מעשרה טפחים מובן, אמנם אם גם למעלה מ' יש איסור תחומין אינו מובן, ודן אם אפשר להוכיח מהאי קרא דאין תחומין למעלה מ', אמנם בסוף דבריוכותב דרך אם איסור תחומין הוא מדאורייתא עכ"פ שיעור י"ב מיל יש להוכיח מהאי קרא דאין תחומין למעלה מ', אמנם יש שיטות שכל איסור תחומין הוא מדרבנן והוא גזירת חז"ל, וא"כ לשיטתם ודאי שאין שום הוכחה מפסוק, שא"א להוכיח דין דרבנן מפסוק.

בנותן טעם להביא דברי הזה"ק בפר בחקותי: זָכַיִן אֵינִי וְשָׂאֵל, דָּזְכִי דְמִשְׁכּוֹנָא דָּא לְמַהֲוֵי גְבִייהוּ, מִן מְלָכָא עֲלָהּ. דָּאָף עַל גַּב דְּאֵינִי בְּגִלְוָתָא, קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָתִי בְּכָל רִישׁ יְרַחֵי וְשִׁבְתֵי וְזַמְנֵי, לְאֶשְׁחָא עֲלֵיהוּ, וְלְאֶסְתַּכְּלָא בְּהוּא מְשֻׁכְּנָא דְאֵית לֵיה גְבִייהוּ, דְאֵיהוּ כְּסוּפָא דִילֵיה.

לְמִלְכָא דְסַרְחָא מְטְרוֹנִיתָא, וְכו', וּבְגִין כֵּהָּ, יִשְׂרָאֵל בְּעוֹ לְמַחְדֵי בְּהוּא יוֹמָא, דְאֵינְהוּ יְדַעֵי דָּא, וְאֶמְרֵי. (תהלים קיח) זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נִגְיָלָה וְנִשְׁמַחָה בּו.

תרגום: אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שְׂכֹנֵי שְׁמִשְׁכּוֹן זֶה יְהִי אֶצְלָם מִהַמְלָךְ הַעֲלִיּוֹן. שְׂאָף עַל גַּב שְׂהֶם בְּגִלְוָתָא, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשִׁבְתוֹת וְזַמְנֵים לְהִשְׁגִיחַ עֲלֵיהֶם, וְלְהִסְתַּכְּלָא בְּאוֹתוֹ מְשֻׁכּוֹן שֵׁישׁ לוֹ אֶצְלָם, שְׁהוּא חֲמֻדָּתוֹ.

(משל למלך וגבירה) כֵּהָּ יִשְׂרָאֵל, אָף עַל גַּב שְׂיִצְאוּ מִהִיכַל הַמְּלָךְ, אוֹתוֹ הַמְּשֻׁכּוֹן הֵם לֹא עֲזָבוּ, וּמִשׁוֹם שְׂרָצוֹן הַמְּלָךְ עֲלֵיהֶם, הַשְּׂאִיר אוֹתוֹ עִמָּהֶם. בְּשִׁעָה שְׁעוֹלָה רְצוֹן הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ עַל הַגְּבִירָה וְעַל יִשְׂרָאֵל, הוּא עוֹלָה עֲלִיּוֹת (מקפץ על הגבעות), יוֹרֵד מִזְרָגוֹת, וְעוֹלָה עַל הַכְּתָלִים, לְהִסְתַּכְּלָא וְלְהִשְׁגִיחַ בֵּין חֲרָפֵי הַכְּתָל עֲלֵיהֶם

וְלָכֵן יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לְשַׁמַּח בְּאוֹתוֹ יוֹם, שְׂהֶם יוֹדְעִים זֶה וְאֶמְרִים, (תהלים קיח) זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה' נִגְיָלָה וְנִשְׁמַחָה בּו.

העמק דבר

פנינים נפלאים על פסוקי ההפטרה

הוא ינחילנו ליום שכולו שבת

הפטרות "השמים כסאי" נועלת למעשה את ספר ישעיה', והיא מעין תמצית מהספר, שעוסק ברובו תוכחה ונחמה שלובים יחדיו, כאשר הנביא לאורך כל הספר מוכיח את ישראל וכד בבד מתאר את יופי הגאולה העתידה. וחשבתי בס"ד שבפרק א' נאמר "חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה", דהיינו שכביכול מואס בשבתות ור"ח, ולעומת זה כאן בפרק האחרון נאמר "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'", ונראים הדברים כסותרים. ויש לומר שלעתיד תתוקן התביעה של "חדש ושבת וכו' לא אוכל און ועצרה" שנאמרה עליהם בפסוק הנ"ל שכביכול אינו סובל את האופן שהם באים לבית ה' בחדש ובשבת, אמנם לעת"ל יתוקן הדבר הזה, והתיקון לזה יהיה על ידי ההכנעה שהם יבואו בבחינת "כל בשר", שמישים עצמו כבשר, בהכנעה וענוה, וכמבואר בגמ' (סוטה ה"א) בזאת יתוקן הפגם.

עיקרי האמונה מבוארים בהפטרה

בעל העיקרים מחלק את י"ג העיקרים של הרמב"ם לשלושה עיקרים, והם: מציאות השם, תורה מן השמים, ושכר ועונש - ה' הראשונים - מציאות ה', ד' אמצעים - תורה מן השמים, ד' אחרונים - שכר ועונש. ובהפטרה זו מבוארים ד' עיקרי ויסודות האמונה הקשורים בהשגחה פרטית ושכר ועונש, והם: שהבורא ית"ש יודע מעשי ומחשבות בני האדם - בפסוק ב': "ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד אל דברי", וכמו שמבאר רבינו החת"ס ז"ע שלמרות שהשמים כסאי והארץ הדום רגלי, בכל זאת "אביט אל עני ונכה רוח וגו'", האמונה בידיעת ה' במעשים ובמחשבות כתובה בפסוק י"ח: "ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם באה לקבץ את כל הגוים", וגומל שכר טוב לשומרי מצוותיו ומעניש לעוברי מצותיו - כתובה בפסוק י"ד: "ונודעה יד ה', את עבדיו, וזעם את אויבי", וכלשון המלכ"ם שם: "עתה יודע יד ה' את עבדיו, בשילום שכר הצדיקים, וזעם את אויבי, בעונש הרשעים". ביאת המשיח - מפסוק ז' עד פסוק ט': "בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר (ועי' שם בתרגום "תגלי למלכ"), כי חלה גם ילדה ציון את בניה, האני אשכיר ולא אוליד יאמר ה'", תחיית המתים - בפסוק ח' "מי שמע קולת מי ראה כאלה היוחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת" שהארץ כאילו תוליד את המתים הטמונים בה בפעם אחת.

נבואה על התחדשות כלי תעופה להבאת השבים לאר"י

בדברי הילקוט שמעוני המובאים במאמר "עומק ההפטרה", שמפרש את הפסוק "מי אלה כעב תעופינה וגו'" על העננים שישאו לעתיד את ישראל מדי שבת ור"ח לירושלים, מצאתי דבר פלא בספר "ואשר תבאנה לגידו" בשם ספר "מעייני הישועה" (שמעונות מהגר"א בפירוש הנביאים) שהגר"א אמר שהקב"ה יתן בלב חכמי האומות לבנות "לופטבאלאן" (כדור פורח וכתב שם בספר הנ"ל, שהשימוש הראשון בכדור פורח היה בשנת ה' תקמ"ג, והגר"א מוולנא זצ"ל נפטר בשנת ה' תקנ"ח. ונראה שאו לפני למעלה ממאתים שנה כבר נעשו ההכנות לאלוה), שהוא הענב שעליו מדבר הנביא, שיביא אותם מקצה העולם במהירות לארץ ישראל (ובימינו שהתחדשו המטוסים י"ל בדרך אפשר שנרמז בהמשך הפסוק "וכיונים אל ארובותיהם"), וכתב שם שזו גם הכוונה בדברי הנביא "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני", שביארו חז"ל בילקו"ש שהעבים ישאו אותם, ואפשר לומר שזו הכוונה שיבואו ע"י לופטבאלאן או אירופלאן שיביאו אותם במהירות דרך האוי, ודבר זה נתחדש כדי להביא את כולם לביהמ"ק כל שבת ושבת.

ויצוין שמצאנו כענין זה בחכמתם של חכמי ישראל, שידעו והבינו את הדברים שמדעני או"ה עמדו עליהם זמן רב לאחמ"כ, בדברי הרה"ק רבי יונתן אייבשיץ ז"ע (בספרו "תפארת יונתן" פרשת נח) שכתב בביאור המגדל שחשבו בני דור הפלגה להקים, שחשבתם היתה להגיע עד מעל לגובה האטמוספירה ומשם ואילך יוכלו לעלות ולהגיע לכדור הירח ולדורו שם, ורק שנים רבות לאחר מכן החלו אנשי המדע לחקור ולחשוב על יציאה מהאטמוספירה, ובוודאי שלא ידעו את טבע האויר השולט שם, ושאין שם כח המשיכה, אך הרר"י אייבשיץ כבר רשם זאת בספרו לפני 300 שנה.

אנא עבדא דקודשא בריך הוא -

הדר קבלוה באהבה

לעבדו בלבב שלם - מהות עבד השם / כמה מדריגות בעבד ה', והמדריגה הנעלית של בלתי לה' לבדו / הקדימו נעשה
לנשמע - ביטול הישות והאנוכיות / סוד עבודת מלאכי השרת - ביטול מוחלט בלי התנייה בהבנה והשגה כלשהי /
ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע' - נצחיות קבלת התורה

שאני מאמין במצות ולא מפקפק בהם חלילה, יש לי איזה מבוא וזכות שע"י ה"נעשה" אזכה גם ל"נשמע", שאבין ואשכיל בגדולת וקדושת המצוה ולבקש 'טוב טעם ודעת למדני'.

הנקודה שמבדילה בין "בן תורה" למי שאינו בן תורה היא, ש"בן תורה" יש לו עול, הוא עבד ה', והוא נכנע. הוא נכנע להקב"ה, הוא נכנע לתורה, כל חייו ע"פ עול, וע"פ הכנעה. ומי שאינו "בן תורה" אין לו עול ואינו נכנע, והוא מתמרן כל הזמן בין "הרצוי למצוי", בין מה שהוא רוצה לבין מה שמתאפשר לו ויכול לעשותו. כשהתורה מתארת רשע ועובד ע"ז, התורה מגדירה אותו בשם "בליעל", שאין לו עול.

בספה"ק מצאנו רמז בפסוק הנאמר בקבה"ת "אנוכי ניצב בין ה' וביניכם", שה"אנוכי" של האדם, הוא המפריד והמבדיל בין הקב"ה לבין האדם, ומי שמכניע ומבטל את ה"אנוכי" שלו להשי"ת, הוא דבוק בו ית' וקשור עמו.

ובאמת זה גם סוד "הקדימו נעשה לנשמע", שזה השבח של עם ישראל עד שהקב"ה שואל "מי גילה רז זה לבני, סוד שמלאכי השרת משתמשין בו", לכאורה מה הגדולה של הקדמת נעשה לנשמע? וההסבר בכך "נשמע" היינו, שמבינים את הדבר, "הקדימו נעשה לנשמע" אומר, שהנעשה אינו תלוי כלל בהבנה של הדבר, שבין אם מבינים את הטובה שבדבר למה צריכים לעשות אותו, ובין אם לא מבינים זאת, אנחנו נעשה, ואח"כ הקב"ה יזכה אותנו שגם "נשמע" ונבין את הדבר. (רק כך אפשר להשיג, מבלי ה"נעשה" לא "נשמע"), זה הסוד של המלאכים שאין להם יצר הרע, וכל הבריאה שלהם היא לשם קיום השליחות שלהם, מה שעליהם לפעול בעולם.

הקדמת נעשה לנשמע מונח בה גדר עבדות, ולכן קושיית התוס' היתה בדוקא מחמת שהקדימו נעשה לנשמע, ואפשר לתרץ ולומר, שהקב"ה רצה שגם העבדות תהיה מחמת שכך הוא רצונו ואתה שלו וקנוי לעבדותו ולא מחמת שזה רצונך להיות עבד שלו.

וצריך לדעת, שהענין הזה של "כפה עליהן הר כגיגית" שהכריחו אותנו לקבל את התורה, זה לא שייך רק להתחלה לקבלת התורה בזמן שיצאנו ממצרים במעמד הר סיני, התורה היא נצחית, גם המעמד של

ברא אותי, עדיין אינה מחייבת לגמרי להשתעבד לו, לעומת הידיעה וההכרה "אשר הוצאתיך מבית עבדים", שהאדם יודע שבעצם היה עבד עולם, והקב"ה פדה אותו מהעבדות לפרעה ע"מ להיות עבד להקב"ה. וע"י הידיעה הזו הוא מגיע לעבודת ה' בתורת עבדות, שהוא קנוי לו ומשועבד לו כעבד.

כאשר האדם יודע שהקב"ה ברא את השמים ואת הארץ, והוא ברא אותו, אזי אם יש לו מדות טובות של הכרת הטוב, יהיה לו רצון לעבדו בתור הודאה על מה שעשה עמו, וזה ודאי מדרגה נפלאה, אך בזה שהקב"ה בחר אותנו להיות לו לעבדי השם, שנעבד אותו, וגאלנו מעבדות חומרית אחרת, אין לנו שום רצון אחר ומטרה אחרת רק לעשות רצונו בלבב שלם ולהשתעבד לו בכל רמ"ח ושס"ה.

וכנאמר בעשרת הדברות בפרשת ואתחנן "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוקיך וגו' על כן ציווך" וברש"י "על מנת כן פדאך שתהיה לו עבד ותשמור מצוותיו".

והנה בהגש"פ נאמר "רבן גמליאל אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו", ומפרטים בליל הסדר את טעמי המצות לשלשת המצות הללו פסח מצה ומרור, "מצה זו שאנו אוכלים על שום מה", ועונים: "על שום שלא הספיק בצקם" וכו', ולכאורה יש כאן אריכות לשון "מצה זו שאנו אוכלים", "מרור זה שאנו אוכלים", והרי היה די לומר מצה על שום שלא הספיק, פסח על שום שפסח וכן ע"ז הדרך. וכתב המהר"ם מלובלין שהתנא בא ללמדנו את הדרך בה מותר ושייך לחקור את טעמי המצות, שההקדמה והתנאי לזה הוא "מצה זו שאנו אוכלים", שהשאלה אינה לשם מה נאכל את המצה, באופן שהשומע יכול לטעות ולהבין שאם לא אדע את הטעם למה אוכלים מצה, אמנע מאכילת מצה חלילה, אלא "מצה זו שאנו אוכלים", שאנו בוודאי אוכלים גם אם לא נדע את הטעם, אלא שאנו חפצים לדעת גם את הטעם של המצוה שאז נקיים אותה ביתר שאר וביתר התלהבות, כאשר אנו יודעים מה זכינו ע"י המצה בעבר, וממילא מה שנזכה על ידה בעתיד.

הפסוק בתהילים אומר "טוב טעם ודעת למדני כי במצוותיך האמנתי", שרק לאחר

"ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע" (משפטים כ"ד ז')

התוס' בשבת (פ"ח ע"א ד"ה כפה עליהן הר כגיגית) מקשים, מדוע הוצרך לכפות עליהן ההר כגיגית, הרי הם הקדימו נעשה לנשמע, וא"כ הרי הסכימו ורצו לקבל את התורה, ולשם מה היה נצרך לכפות אותם על התורה. ויש כמה תירוצים על הקושיא הזו, התירוץ של התוס', והתירוץ של מדרש תנחומא בפרשת נח, שהסכימו לקבל תורה שבכתב והכפיה היתה על התורה שבע"פ.

וכן שמעתי פעם תירוץ יפה, שהקב"ה רצה לתת להם תורה לפי השגת הנותן ולפי הבנת הנותן בגודל יקרת התורה, ולא לפי ההשגה המוגבלת של המקבל.

אמנם אפשר לומר בדרך נוספת, שהקב"ה חפץ שהם יהיו מוכרחים על התורה שתהיה להם התורה לא מפני שהם רצו זאת והכירו את ערך התורה וחפצו בה, אלא שיקיימו את התורה ותהיה בידם בתורת הכרח, באופן שלא שייך כלל לעזוב אותה, ולא שייך כלל להיות בלעדה, כי אנחנו עבדים של הקב"ה ואנחנו מחוייבים בזאת, כי כך הוא רוצה.

כמובן שהכפיה באה רק לאחר שגילו דעתם שהם רוצים את התורה, לאחר שאמרו 'כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע', רק אז הוסיף ע"ז כפיית ההר שתהיה להם התורה דבר שהם מחוייבים בה. וכמש"כ במדרש תנחומא (שופטים) שזה התשובה שהקב"ה משיב לאומות העולם, שטוענים למה לא כפה עליהם ג"כ ההר כגיגית כמו שכפה על ישראל, והקב"ה משיב להם, שישאל אמרו נעשה ונשמע, ולכן הוא כפה אותם על מה שהם רצו, אבל הגוים כלל לא רצו לקבל. (ובגמ' בע"ז לא מוזכר דבר זה בתשובת הקב"ה, כי שם השאלה נשאלה בצורה שונה קצת, ועי"ש וד"ק).

נקודה זו מצאנו גם בדברי האבן עזרא בפרשה של עשרת הדברות עה"פ "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", שמביא את קושייתו של רבי יהודה הלוי, מדוע הזכיר דווקא יצי"מ, ולא אמר "שעשיתי שמים וארץ", או "ואני עשיתיך", והוא מאריך שם בתשובה, ותמצית התשובה כלשונו: "ואמר אלקיך, כי אתה חייב בעבור שהוצאתיך מבית עבדים, להיות לי עבד שתעבדני". והביאור בזה, שההכרה שהקב"ה ברא את כל העולם, וגם הידיעה שהקב"ה

עומק העבודה

שמעסין ודרכי העלייה פשיעורין על האזון על פ"א

"מוטב", זה נותן לנו את השמחה ואת האושר "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה", ולעומת זאת בכל מקום ובכל זמן שלא תקבלו עליכם את התורה, תהיה לכם "שם" בחינת קבורה, קבר מבטא את החדלון, הכליאה, וחסרון מעשה תנועה והנאה. (וב"ה שזייתי לכוון לדברי הח"ח בספר עה"ת, שדקדק תיבת "שם" כמו שכתבנו).

להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו, וזהו ישקני מנשיקות פיהו" ע"כ לשון רש"י הק'.

וכן הענין הזה של "כפה עליהן הר כגיגית" הוא נצחי, שהרי לכאורה יש לדקדק בלשון "אם אתם מקבלים את התורה מוטב" שהוא לכאורה מיותר שהרי עיקר מה שבא לומר הוא "אם אין אתם מקבלים שם תהא קבורתכם". וכמו"כ יש לדקדק בלשון מדוע אמרו להם "שם תהא קבורתכם", לכאורה היה צריך לומר "כאן תהיה קבורתכם". אלא שזה המצב התמידי בקשר שלנו עם התורה, שכאשר אנו מקבלים העבדות ונכנעים כלפיה, אז

נתינת התורה הוא נצחי, כמו שאנו אומרים "נותן התורה" בלשון הווה, וכן "המלמד תורה לעמו ישראל" בלשון הווה. במתן תורה נאמר "קול גדול ולא יסף" (דברים ח ט) ובתרגום: "ולא פסק", שהקול של מתן תורה אינו נפסק. וזה הביאור בדברי הגמ': "בת קול יוצאת מהר חורב בכל יום ומכרזת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", שזה בת מהקול שהיה במ"ת.

נתינת התורה היא נצחית, וכמש"כ ברש"י הק' בתחילת שיר השירים עה"פ 'ישקני מנשיקות פיהו', בזה"ל: "על שם שנתן להם תורתו, ודיבר עמהם פנים אל פנים, ואותם דודים עודם ערבין עליהם מכל שעשוע, ומובטחים מאתו, להופיע עוד עליהם לכאר

לזכר עולם יהיה צדיק

גיליון זה נתרם

ע"י החפץ בעילום שמו הי"ו

לטובת נשמת צדיק יסוד עולם

אביהם ואוהבם של ישראל

הרה"ק רבי יעקב ישכר בער

בהרה"ק רבי חיים מרדכי

מנדבורנה זיע"א

לכבוד יומ"ד ז' אדר א'

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

לבקשת רבים:

ניתן להשיג את כל ספרי

הביאור הנפלא

"משבצות זהב" על נביאים כתובים

בחנויות הספרים המובחרות

כמו"כ ניתן להשיג את הספר

"משבצות זהב" על מגילת אסתר

בחנויות הנ"ל

גיליון זה נתרם

ע"י ידידנו הנכבד

הרה"ח ר' משה שמעון ווייס שליט"א

ירושלים תובב"א

זכות התורה יעמוד לו ולזרעו

להתברך בכל מילי דמיטב

בתי כנסת וישיבות

המעוניינים לקבל את הגיליון בהיכלם

ניתן לשלוח בקשה:

w025000376@gmail.com

קח חלק בהפצת דברי תורה

לתרומות והנצחות

052-765-0883

לשליחת מכתבים למערכת

פקס: 02-5000-386

אימייל: w025000376@gmail.com

אזיל ע"י תלמידי הרשב"ש ווייס שליט"א פניה"ק ירושלים תובב"א

לקבלת הגיליון ניתן לפנות ל: w025000376@gmail.com | לתרומות והנצחות: 052-7650883 | להשתרר לא לקרוא בשעת התפילה